

7 Slotbeschouwing

De raden constateren in hun gezamenlijke *Verkenning arbeidsmarkt culturele sector* dat veel problemen van de werkenden in de culturele en creatieve sector verband houden met de specifieke eigenschappen van deze sector, zoals versnippering, het grote aantal zzp'ers, de lage inkomens en een gebrekkige onderhandelingsmacht. Ook signaleren de raden symptomen van een imperfecte markt. Ter aanvulling daarop willen de raden er nogmaals op wijzen dat de economische crisis en de bezuinigingen vanaf 2010 de sector verder hebben verzwakt. De bezuinigingen zijn niet, zoals gehoopt, gecompenseerd door inkomsten uit andere bronnen. Desondanks wordt er nog steeds hoogstaande kunst en cultuur geproduceerd en wordt er volop geëxperimenteerd. Dat duidt erop dat de werkenden in de sector zelf blijven investeren in behoud van het aanbod, hoewel er vaak genoeg genomen moet worden met minder financiële middelen. Werkenden worden door passie en/of door hoop op betere tijden gedreven. De raden waarschuwen dat bij onveranderde omstandigheden uitholling van de culturele en creatieve sector dreigt. De aanbevelingen die de raden in dit advies hebben gedaan, zullen bijdragen aan de verbetering van de positie van de werkenden in de culturele en creatieve sector, zzp'ers en werknemers.

Volgens de raden kan dit advies ook bijdragen aan een algemene bewustwording van het productieproces van kunst en cultuur. Het werk dat in dat proces verzet wordt, zou naar waarde fatsoenlijk betaald moeten worden. Ook zou het niet meer dan normaal moeten zijn dat werkenden zich ook verzekeren, sparen voor hun oude dag en dat zij zich kunnen bijscholen om in de markt te blijven, of dit nu binnen de sector is of in een nieuwe loopbaan. De raden hebben ernaar gestreefd om in dit advies voorstellen te doen die tot structurele verbeteringen van de positie van werkenden in de culturele en creatieve sector leiden. Het is de raden erom te doen dat de weerbaarheid van de werkenden wordt vergroot en dat zij in de gelegenheid worden gesteld om daadwerkelijk te onderhandelen over redelijke honoraria en de verdeling van inkomsten uit auteursrechten.

Het vraagt van alle starters in de sector doorzettingsvermogen om in de markt te groeien. Het kost simpelweg tijd om tot wasdom te komen in de culturele en creatieve sector. Kunstenaars zoeken naar creatieve oplossingen om te overleven in een marktsituatie waar vraag en aanbod moeizaam bij elkaar komen. Een gecombineerde en hybride beroepspraktijk is eerder regel dan uitzondering. Het is mooi dat er een grote mobiliteit is in de sector, maar de raden zien ook dat deze situatie het in de hand werkt dat talent wordt gekannibaliseerd. Maatregelen waarmee de vraag

wordt gestimuleerd, kunnen ertoe bijdragen dat de markt efficiënter wordt en maatregelen die ertoe bijdragen dat er richtlijnen of afspraken over minimumtarieven komen, zullen helpen voorkomen dat starters zich lange tijd onbetaald moeten invechten.

De raden zijn zich ervan bewust dat een aantal voorstellen een kostenverhogend effect zullen hebben voor werkgevers en opdrachtgevers. Het realiseren van zulke voorstellen hangt daarom onlosmakelijk samen met de algehele financiering van de sector. Er zullen hoe dan ook meer inkomsten moeten komen om invulling te kunnen geven aan deze voorstellen. Dit kan gaan om publieke en/of private bijdragen die zorgen voor een gezonde financieringsmix. Als de extra kosten voor deze voorstellen niet gedekt kunnen worden door een verhoging van het verdienvermogen en/of hogere subsidies, voorzien de raden een afname van het kunst- en cultuur-aanbod en een daling van het aantal werkenden in de sector. Dat gaat ten koste van een bloeiend cultureel klimaat in Nederland.

Daarnaast achten de raden alle mogelijke acties die tot doel hebben om de circulariteit van financiële middelen te bevorderen zeer noodzakelijk. Immers, de waarde die in de culturele en creatieve sector wordt geproduceerd en wordt vermeerderd in de exploitatie, zou in een efficiënt en eerlijk werkende markt weer terug moeten vloeien in de sector; naar de producenten en makers.

De raden hebben bij het opstellen van dit advies ervaren dat sociale partners een grote urgentie voelen om de knelpunten op de arbeidsmarkt op te lossen en zich gezamenlijk sterk willen maken voor de implementatie van de voorgestelde oplossingen. De raden roepen de overheid op dit proces te faciliteren, belemmeringen en knelpunten in wet- en regelgeving weg te nemen en mee te werken aan het stimuleren van de markt. De raden constateren dat er in toenemende mate behoefte is om op kleinere schaal te experimenteren met beleidsvraagstukken voordat deze algemeen worden toegepast.¹ De culturele en creatieve sector leent zich goed voor een dergelijke werkwijze.

In deze sector zijn de sociale partners voorstander van een proeftuinbenadering, zoals blijkt uit de gezamenlijke adviesaanvraag waarin wordt aangegeven dat ervaringen in deze sector lessen kunnen opleveren voor een groter maatschappelijk geheel (zie bijlage 1). Ook zijn zij het eens over de doelstelling om de arbeidsmarkt in de culturele en creatieve sector te versterken. De voorstellen die bij de concrete

¹ Zoals bijvoorbeeld in het ESB-nieuwjaarsartikel is bepleit door M. Camps (2017) *Durf te leren*, ESB, jaargang 102 (4745), pp. 6-9.

oplossingsrichtingen in het advies zijn opgenomen, zijn mogelijk breder toepasbaar dan alleen in deze sector. Wanneer de ervaringen achterblijven bij de verwachtingen kunnen zij worden bijgesteld, zodat de doelen alsnog kunnen worden behaald voordat ze breed worden toegepast. Wanneer de ervaringen positief zijn, kunnen ze mogelijk ook breder worden toegepast.

Den Haag, april 2017

Mariëtte Hamer
Voorzitter SER

Marijke van Hees
Voorzitter Raad voor Cultuur

Véronique Timmerhuis
Algemeen secretaris SER

Jeroen Bartelse
Directeur Raad voor Cultuur

